

נתינת הגט בפני בית דין

בריש מסכת גיטין יש מחלוקת ידועה בענין עדות בגיטין. לפי ר' אליעזר עדי מסירה כרתי, ולרבי מאיר עדי חתימה כרתי — ולפי ר"ת אף לר' מאיר צריכים עדים בשעת מסירת הגט — אבל לפי פשוט אין צורך ליתן את הגט לפני בית דין — ורק תקנו חז"ל בגט הבא ממדינת הים ע"י שליח להולכה ליתן הגט בפני בית דין — שאז צריך לומר בפ"נ ובפ"נ בפניהם.

והנה בעל נודע ביהודה הורה בשו"ת שלו במהדורה תניינא סימן קי"ד — שצריך ליתן הגט דוקא בפני בית דין. הנוב"י מבסס הוראתו על תשובה בתרומת הדשן סי' רמ"ח ושו"ת ר' אליהו מזרחי סי' פ"ד, שהכריעו שגט שניתן בלילה פסול, והטעם שנתינת הגט נקרא משפט.

מקורם של בעל תרומת הדשן ור"א מזרחי הוא תשובה בספר אור זרוע חלק א', סימן תשמ"ה, שמכריע שגט שניתן בלילה פסול. ומזה הוכיח הנוב"י שאם נתינת הגט נקרא משפט, אז ברור שצריך בית דין ג"כ, וא"כ גט שניתן בלי בית דין פסול.

הנוב"י הביא סמוכים להוראתו מפירוש רש"י לריש מס' סנהדרין, המשנה מביא שם, שמיאון צריך ב"ד, ופירש רש"י שם שכל דתקין רבנן כעין דאורייתא תיקן. ונוב"י פירש שכוונת רש"י הוא, שמיאון מבוסס על דין של גט, וא"כ הוכיח הנוב"י ששיטת רש"י הוא שצריכים בית דין בעת נתינת הגט, ומיאון שהוא דומה לגט תיקנו חז"ל שצריך להיות בפני בית דין.

באמת דיוקו של הנוב"י אינו מוכרח, וכבר פירש המהר"ם שי"ף שם, שכוונת רש"י הוא לדמות מיאון לחליצה, וכמו שבחליצה טעון בית דין אף מיאון צריך בית דין, וא"כ אזל לו ראייתו של הנוב"י. ועוד יש להביא דאיה שרש"י בפירוש אינו סובר שגט נקרא משפט, שהרי בגיטין עו: יש גמרא "אמר אביי הכל מודים היכא דאמר לכשתצא חמה מנרתיקה שתהא מגורשת", ופירש רש"י שם וז"ל, "הכל מודים אמר לאשתו בלילה זה גיטך כשתצא חמה מנרתיקה" עכ"ל, א"כ הרי יש לנו שרש"י פירש שיש ליתן גט בלילה.

והנה הנוב"י שמבסס הכרעתו על דברי האור זרוע ודאי שלא ראה את האור זרוע בעצמו, כנראה לא היה נדפס עוד בימיו, ולכן סמך את עצמו על מה שמובא שיטת האור זרוע בשו"ת תרומת הדשן ובר"א מזרחי. אבל אם נעיין בספרו של האור זרוע, נראה ברור שגט לא צריך בית דין, שהוא בעצמו נתעורר לזה, וז"ל "וכי תימא ליבעי נתינת הגט תלתא ולא אשכחן דהזכירו תלתא אלא במביא גט ממדינת הים משום דקיום שטרות בשלשה". והאור זרוע מסיים וז"ל "...אלא ע"כ תלתא דקאמר מדרבנן היא... ואפילו בדיני ממונות חד כשר דאורייתא דקיי"ל כרב אתא בריה דרב איקא דאמר מדאורייתא חד כשר" עכ"ל. וא"כ נראה כוונתו, שכאן לא רצו חז"ל לחייב ב"ד של שלשה כדי שלא תתעגנו בנות ישראל, אם היינו צריכים להושיב ב"ד בשעת נתינת הגט. א"כ מוכח ברור שאין צריך ב"ד בשעת נתינת הגט.

אולם הנוב"י הקשה באותו תשובה על עצמו מכח הגמרא בערכין (כג.) ובבבא בתרא (קעד:), שהקשה הגמרא שם "אטו כל דמגרש בי דינא מגרש". א"כ מוכח שנתנת הגט לא בעי בית דין. ותירץ הנוב"י בעצמו, שכוונת הגמרא הוא שאין צריך בית דין חשוב, אלא שסגי בבית דין של הדיוטות.

ובאמת פירושו של הנוב"י מתאים עם הסוגיא שם. שהרי הגמרא מבאר איך אחד רצה לעשות קנוניא על חמיו לגרש את אשתו לפניו כדי לקבל מעות הכתובה מחמיו, שהיה ערב על הכתובה. והקשה הגמרא הרי צריכים להתנות בנידון כזה שאין הבעל מותר ליהנות ממעות הכתובה, ועל זה טענו שם אטו כל דמגרש בני דינא מגרש. ועל זה פירש הנוב"י שאטו כל דמגרש, מגרש בפני בית דין חשוב, שיודעים בטיב גיטין ויודעים מה להתנות.

והנה בדפוסים האחרונים של הש"ס הרי זכינו לראות פירושי רבנו גרשום מאור הגולה (שלא היה לפני עיני הנוב"י — שהרי בימיו היו פירושו עו מוטמנים בכתב יד) ושם הוא פירש ממש כדברי נוב"י. וז"ל שם "אטו בני דינא רבא מגרש אפילו בפני שלשה הדיוטות יכול לגרש" עכ"ל.

וא"כ אם ראינו שדברי האור זרוע בעצמו אינו מסכים להוראתו של הנוב"י, הרי יש לו טמוכים באחד מן הקדמונים, רבנו רגשום מאור הגולה — דפח"ח.

